

Liturgia online – <http://www.liturgia.hu>

Szerző Füzes Ádám

Cím A Pászká misztérium megünneplése

Megjelenés MALEZI Liturgikus előadássorozat 3., Budapest, Egyetemi Templom, 2002. október 21.

Tárgyszavak Liturgikus teológia, Húsvét

MALEZI LITURGIKUS ELŐADÁSSOROZAT

3. Istentisztelet: A Pászká misztérium megünneplése

Budapest, Egyetemi Templom, 2002. október 21.

Az előző két alkalommal az istentiszteletet próbáltuk meghatározni külső megjelenési formája alapján, ahogyan először találkozunk vele, majd pedig az ünneplő közösség oldaláról. A mai alkalommal más úton indulunk el. Az ünneplés módját nem annyira külsőségeiben, nem is érzéseink oldaláról akarjuk megismerni, hanem arra vagyunk kíváncsiak, vajon hogyan „működik” a liturgia, a maga sajátos szempontjából, vagyis hogy mi is történik benne tulajdonképpen.

A keresztény liturgia születésének helye az utolsó vacsora terme, ahol Jézus új jelentést ad egy régi gesztusnak. Először ezzel a régi ünneppel ismerkedünk meg: mit és hogyan ünnepelt a zsidó nép a pászkában. A második részben Jézus tettét vizsgáljuk: vajon miben lett új az a Húsvét, amit ő hagyott tanítványaira. Végül pedig az új Húsvétot ünneplő népre, az Egyházra tekintünk.

A zsidó pászka és annak rítusa

Amikor az ószövetségi pászka ünnepet tanulmányozzuk, megkülönböztethetjük egymástól magát a történelmi eseményt és ennek megünneplését, a pászka rítusát.

A *történelmi eseménnyel* mindnyájan tisztában vagyunk. A pászka szó eredetileg Isten átvonulását jelentette, amikor Egyiptom elsőszülött fiait a tizedik csapás keretében elpusztította, a választott nép fiai fölött azonban békében átvonult. Később aztán sokkal inkább a zsidó nép átvonulása, kivonulása állt az ünnep középpontjában: az egyiptomi szolgaságból Isten erős kézzel kivezette népét, megszabadította, átvezette a Vörös tengeren. Ugyanakkor a húsvéti ünnepet lezáró ünnep, a Pünkösöd, a szövetségkötés ünnepe egy másik eseményt kapcsol ide erősen. Ez pedig a Sinai hegyén történt szövetségkötés, melyben Isten népévé teszi a megszabadított nemzetet.

Ha figyelmesen elolvassuk a Kivonulás könyve 12. fejezetében a Pászká történetét, azonnal láthatjuk, hogy az teli van a jövőre utaló szimbólummal. A történelmi esemény tehát már magában hordoz sok mindent, ami majd az elkövetkező időkben lesz világos, ami már előre mutat a jövőre.

A *pászka rítusára* vonatkozó utasításokat összefoglalva a következő jellegzetességeket figyelhetjük meg:

A pászka elköltése, megünneplése **áldozati jellegű**:

Összehívta tehát Mózes Izrael fiainak valamennyi vénéjét, és azt mondta nekik: »Menjetek, fogjatok családonként egy-egy állatot, és **vágjátok le a Pászkát**.« [...] Ha pedig a fiaitok azt kérdezik majd tőletek: „Miféle szertartás ez?” – mondjátok nekik: „**Az Úr elvonulásának áldozata ez**, mert elvonult Izrael fiainak háza felett Egyiptomban, amikor megverte az egyiptomiakat, és megmentette házainkat.”« (Kiv 12,21. 26,27)

Az ünnep alapvetően **éjszakai ünnep**, az Úr szabadító éjszakájának az emlékére:

Ez az éjszaka az Úrnak szentelt virrasztás, amikor kivezette őket Egyiptom földjéről (Kiv 12,42).

Már az első, eredeti pászka-vacsorán az anyagok, vagyis a bárány és a kovásztalan kenyér elvesztik eredeti jelentésüket, „**emlékmű**” lesz belőlük:

Legyen azért ez a nap emléknapi nálatok: üljétek meg nemzedékről-nemzedékre, mint az Úr Ünnepe, örök szertartásként (Kiv 12,14)!

Legyen mindez jelként a kezeden és emlékeztetőül a szemed előtt, hogy mindig az Úr törvénye legyen a szádban, mert erős kézzel hozott ki téged az Úr Egyiptomból (Kiv 13,9)!

A vacsora legfontosabb jellemzője talán a **megemlékezés** módja. A múltat ugyanis úgy idézi fel, hogy azt egyben a jelenbe is hozza. A résztvevők a jelképes cselekedetek, szavak által maguk is valóságosan részeseivé lesznek az egyszer megtörtént eseménynek.

Így egyétek: derekatokat övezzétek fel, sarutok legyen a lábatokon, bototokat tartsátok a kezetekben, és sietve egyétek, mert az Úr Pászkája (vagyis: Átvonulása) ez (Kiv 12,11).

Gamáliel rabbi írta a Misnában: „Mindnyájunknak úgy kell éreznünk, hogy mi vonultunk ki Egyiptomból. Az Úr atyáinkat és minket szabadított ki.”

A pászka eszkatológikus szimbólumként is működik, amennyiben azt mutatja meg előre, hogyan fog viselkedni Isten népével majd akkor, „az Úr napján”. Ugyanakkor nem csak szimbolikus viszonyban van az eszkatológiával, hanem valóságos is a kapcsolat, hiszen pontosan egy ilyen Húsvéton fog eljönni maga a Messiás, és viszi végbe a nagy, messiási megszabadítást.

A zsidó Pászkának tehát hármassal valósága van:

- történeti, amennyiben egy történelmi eseményre emlékezik;
- jelenvaló, mert a megjelenítő megemlékezés során a jelenbe hozza az egykori eseményt, az ünneplőket pedig részvevővé teszi abban;
- eszkatológikus, mert magában hordozza a végső beteljesülés ígértét és tervét.

Jézus, az Újszövetség Húsvétja

Amikor Jézus az Eukarisztia megalapítására a húsvéti vacsorát választotta, akkor ennek minden elemét ki akarta használni. Nem csak egyszerűen a rituális étkezés az, amit alap mintául hagy az apostolokra. Jézus maga lép a húsvéti bárány helyébe, maga akar új eledelt és italt adni, új szabadítást és új szövetséget.

Az evangélisták már több helyen párhuzamokat vonnak Jézus és az ószövetségi pászka-előkép között.

Máténál tizenháromszor találjuk a megállapítást, általában húsvéti szövegösszefüggésben: „azért történt mindez, hogy beteljesedjék...”. A gyermekség elbeszélésben az Emmánuel név, a „Velünk az Isten” utalás a Szent Sátorra, melyben népe között lakott az Úr. A Szent Család visszatérésekor írja Máté: „Egyiptomból hívtam meg fiamat”, hogy az Egyiptomból kivonuló választott néppel való azonosságát kifejezze. Jézus keresztségekor erős párhuzam látszik a Vörös tengeren való átvonulással.

János evangélista programszerűen húsvéti módon ír. A megtestesüléskor kimondja a sátor szimbólumot: „köztünk ütötte föl sátrát”. Ő az, aki egyértelműen Isten Bárányának nevezi Jézust, ami már közvetlenül a húsvéti vacsorára mutat. A mennyei kenyérről tanítva elmondja Jézus, hogy a kivonulás mannája előképe volt az ő testének, az új kivonulás eledelének. János Jézust a világ világosságának nevezi, mint a kivonulást segítő tűzoszlopot. Végül János „átmenet”-ről beszél Jézus szenvedéstörténetének és utolsó húsvétjának bevezetőjében: „A Húsvét ünnepe előtt Jézus tudta, hogy eljött az ő órája, hogy átmenjen e világból az Atyához, mert szerette övéit, akik a világban voltak, mindvégig szerette őket” (Jn 13,1).

Jézus és a Pászka között nyílt párhuzamokat találunk az evangéliumokon kívül a levelekben és a Jelenések könyvében:

- 1Kor 5,7: „Mert húsvéti bárányunkat, Krisztust feláldozták.”
- 1Pét 1,18-19: „Nem romlandó ezüstön vagy aranyon történt a megváltásotok [...], hanem a szeplőtlen és érintetlen Báránynak, Krisztusnak drága vérében.”
- Jel 1,5: „aki szeretett minket és megmosott bennünket bűneinktől a saját vére árán”
- Jel 5,6-7: „Akkor láttam, hogy íme, a trón és a négy élőlény között és a vének között a Bárány állt mintegy megölve. [...] Odament, és átvette a trónon ülő jobbjaiból a könyvet.”
- Jel 5,9-10: „Új éneket énekeltek, amely így hangzott: »Méltó vagy, Uram, hogy elvedd a könyvet, és felnyisd annak pecsétjeit, mert megöltek, és saját véreddel megváltottál Istennek, minden törzsből, nyelvből, népből és nemzetből, és Istenünk királyságává és papjaivá tetted őket, és uralkodni fognak a föld felett!«”

Azonban Krisztus a végleges, örök húsvét Báránya, a vérén szerzett megváltás is örök, áldozata egyszer s mindenkorra felajánlott áldozat!

Krisztus azonban mint a jövődő javak főpapja jelent meg, a nagyobb és tökéletesebb, nem kézzel készített, azaz nem ebből a világból való sátoron át, nem is bakok vagy borjak vére által, hanem a saját vére által ment be egyszer s mindenkorra a szentélybe, és örök váltságot szerzett (Zsid 9,11-12).

Jézus tehát kereszthalálában és feltámadásában új történést tett az új Pászka alapjává. Ezzel a régi előképet egyrészt beteljesítette, másrészt pedig túl is lépett azon, amikor a benső és mindenkire kiterjedő szabadítást hozott a külső és egy népnek szóló szabadság helyett. Ez a szabadítás pedig új népet, új istennépet szül, az Egyházat.

Az Egyház az új Pászkát ünnepli: megváltást és szövetséget

Jézus utolsó vacsorájával véget ért a kivonulás ünneplése, az ószövetségi Pászka. Isten Országának új húsvétja lesz helyette: Krisztus áldozata lesz a régi húsvét beteljesítése. Az új eseményhez pedig új rítust is ad Jézus. A rituális eledel most már a kenyér és a bor lesznek.

A kenyér

A kenyeret Jézus testeként adja oda a vacsorán. Mint az új húsvéti bárányt nyújtja oda magát. A húsvéti bárány a szabadulás emléke volt, most is szabadulás történik, csak más dimenziókban. A régi bárány egy népnek a szabadulására emlékeztetett, mely szabadítás egy külső elnyomó alól mentette ki a zsidókat. Most minden népet szeretne kimenteni Isten a mindannyiunkat szorongató ellenség hatalmából, a bűnből. Így lesz a szabadítás helyett megváltás: szabadítás a bűntől.

A bor

A zsidókat megszabadította Isten az emberi uralom alól, majd „kedves tulajdonává”, minden nemzet között a legdrágább néppé, papi országgá és szent néppé tette. (Vö. Kiv 19,5-6: „Ha tehát majd hallgattok szavamra és megtartjátok szövetségemet, tulajdonommá lesztek minden nép közül [...] és ti lesztek az én papi királyságom és szent népem.”) Ez lesz a szövetség, amit Isten köt népével a Sinai hegyén. A szövetség biblikus definíciója: ünnepélyes kinyilvánítása Isten akaratának, amelyben Isten rögzíti, milyen viszony áll fenn Isten és ember között. A szövetség tehát nem két egyenlő fél szerződése, hanem Isten akarata, ő emeli föl a népet. Kiv 24,4-8: Mózes oltárt állít fel, tizenkét oszlop a tizenkét törzs jelképeként. Véres áldozatokat mutatnak be, Mózes meghinti a népet a „szövetség vérével”.

A régi szövetséget először vérrel pecsételték meg (Kiv 24,8). Aztán sok elpártolás és hűtlenség után Jeremiás próféta valami új szövetséget hirdetett meg: „Szívükbe írom törvényemet. Népem lesznek és én az ő Istenük leszek” (Jer 31,31-

34). Ez tehát benső szövetség lesz. Izajás már tovább ment: „»Én, az Úr, hívtalak meg téged igazságban, és fogom a kezedet; megőrizlek, és a nép szövetségévé teszek, a nemzetek világosságává” (Iz 42,6). Az új szövetség tehát már egy személyhez kapcsolódik, ő teljesíti majd be: Isten szolgája.

Jézus betölti mindezeket: Az ő szövetsége is vérrel pecsételtetik meg: „az új szövetség vére”. Nem külső szövetség már ez, hanem „a bűnök bocsánatára” szolgáló szívbe írt szövetség. Nem is ráhintik a népre, hanem Jézus inni adja a vért, hogy jelezze a bensőségességet. Végül pedig nem áldozati állatok vére lesz a pecsét, hanem hangsúlyozza Jézus: „az én vérem”, amiben a szövetség kötöttik. Ez a szövetség nem csak az időben lett tehát új, hanem beteljesített minden ígértet, a szimbólum után valóság lett, az időleges helyett örök szövetség, az utolsó, a végső idők szövetsége.

A szövetséghez szabadság kell. Isten előbb megszabadította a választott népet, hogy aztán utána fölemelhesse magához a szövetségben.

Jézus is meg akar szabadítani, teljesen, minden rabszolgaságtól, hogy aztán magához emelhesse. Ezt teszi az éves Húsvétkor, a keresztségben, a bérálásban, a heti pászka-ünnepben. Életünk nagy átmeneteiben is megjelenik a pászka. Ugyanakkor módszerében kitartunk az ószövetségi megjelenítő megemlékezésben: ugyanúgy részesei akarunk lenni az átmádkozott üdvösséges eseménynek, mint egykor a zsidó nép lehetett évente részese az Egyiptomból való kivonulásnak.

Az Eukarisztiában Jézus meg akar szabadítani minden rabságtól, és szövetséget akar kötni velünk. Sőt, minden szentségben ezt kínálja, nyújtja felénk. El akarjuk-e fogadni tőle? Élni akarunk-e vele, belőle?

Füzes Ádám
MALEZI

Irodalom: MARSILI, Salvatore, „Teologia della celebrazione dell’Eucaristia”, in *Anàmnesis*, III/2, Marietti, Casale Monferrato 1983, 127-145.